

ปัญหาและอุปสรรคของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต
ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ (ค.ศ. 1990 - 1994)

นางสาวสุรนุช บุญไชยพฤกษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2539

ISBN 974-935-925-9

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 97295865

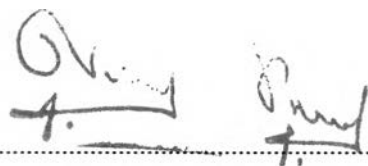
**PROBLEMS OF AND OBSTACLES TO THE ESTABLISHMENT OF
DIPLOMATIC RELATIONS BETWEEN JAPAN AND NORTH KOREA
(1990-1994)**

Miss Suranuch Boonbaichaiyapuck

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of International Relations
Graduate School
Chulalongkorn University
Academic Year 1996
ISBN 974-635-625-9**

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัญหาและอุปสรรคของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่าง
ญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ ค.ศ. 1990-1994
โดย นางสาว สุรนุช บุญไชยพฤกษ์
ภาควิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู

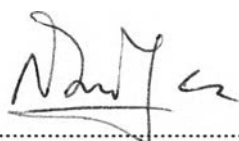
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ สุวัฒน์ ชุตินวงศ์)

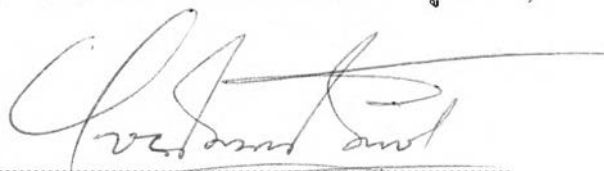
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

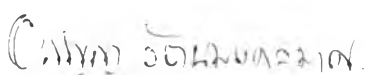
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมพงษ์ ชูมาก)

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. อภิญญา รัตนมงคล)

กรรมการ

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมเพียงแผ่นเดียว

สุรเดช บุญไชยพิทยกุล : ปัญหาและอุปสรรคของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ ค.ศ. 1990-1994 (PROBLEMS OF AND OBSTACLES TO THE ESTABLISHMENT OF DIPLOMATIC RELATIONS BETWEEN JAPAN AND NORTH KOREA 1990-1994) อ. ที่ปรึกษา : ผศ. ไชยวัฒน์ คำชู, 125 หน้า. ISBN 974-635-625-9.

วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา ปัญหาและอุปสรรคของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ ในยุคหลังสงครามเย็น ช่วงปี ค.ศ. 1990-1994 โดยผู้เขียนอาศัย ทฤษฎีระบบเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้

จากการศึกษาพบว่า สหรัฐอเมริกา อาศัยความเป็นประเทศมหาอำนาจ ที่โดดเด่นแต่เพียงผู้เดียวในโลก ยุคหลังสงครามเย็น และความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดอย่างมากกับญี่ปุ่น เข้าไปมีบทบาทและอิทธิพลต่อ กระบวนการเจรจาสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ ด้วยการกดดันให้ญี่ปุ่น นำเอาประเด็นปัญหานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ ขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญในการเจรจาดังกล่าว พร้อมกดดันให้ญี่ปุ่นวางเงื่อนไขให้เกาหลีเหนือลงนามกับองค์การพลังงานปรมาณูสากล หรือไอเออีเอ และยอมให้เจ้าหน้าที่ของไอเออีเอ เข้าตรวจสอบโรงงานนิวเคลียร์ที่ต้องสงสัย ก่อนที่ญี่ปุ่นจะยอมสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีเหนือ ด้วยแรงกดดันจากสหรัฐอเมริกา ทำให้ญี่ปุ่นจำต้องยอมกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวเข้าเป็นเงื่อนไขหลักในการเจรจา และทำให้ญี่ปุ่นต้องแสดงจุดยืนว่าจะไม่สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีเหนือ หากเกาหลีเหนือไม่ยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว แต่เกาหลีเหนือปฏิเสธที่จะทำตามเงื่อนไขนั้น จึงทำให้การเจรจาสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือต้องหยุดชะงัก และชะลอออกไปจนกว่า ปัญหาการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือจะยุติลง

ในขณะเดียวกัน เกาหลีใต้ ก็อาศัยความสัมพันธ์ใกล้ชิด และการเป็นประเทศที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ความมั่นคงต่อญี่ปุ่น เข้าไปมีบทบาทและอิทธิพลต่อการเจรจาสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือเช่นกัน ทั้งนี้โดยรวมมือกับสหรัฐอเมริกาคัดค้านให้ญี่ปุ่นชกแจงและผลักดันให้เกาหลีเหนือยอมรับเงื่อนไขดังกล่าว รวมทั้งยุติโครงการพัฒนานิวเคลียร์ ก่อนที่ญี่ปุ่นจะยอมสถาปนาความสัมพันธ์ด้วย นอกจากนี้เกาหลีใต้ยังแสดงจุดยืนอย่างแข็งกร้าว ไม่ต้องการให้ญี่ปุ่นปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ เกินหน้าไปกว่าการเจรจาปรับความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลี ซึ่งท่าทีของเกาหลีใต้นี้ ทำให้ญี่ปุ่นต้องชะลอการสถาปนาความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือออกไป เพื่อรอดูความก้าวหน้าของการเจรจาปรับความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลี ที่ยังไม่มีความคืบหน้า จนกว่าปัญหานิวเคลียร์จะยุติลง

อย่างไรก็ดีปัญหาการเมืองภายในญี่ปุ่น ที่มี การเปลี่ยนรัฐบาลหลายครั้ง และความไม่เห็นพ้องต้องกัน ในกระบวนการเจรจาสถาปนาความสัมพันธ์ ภายในแต่ละรัฐบาลญี่ปุ่น รวมทั้งความไม่ลงรอยกันระหว่างฝ่ายญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ โดยเฉพาะในประเด็นค่าปฏิกรรมสงคราม นับเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศทั้งสองในยุคหลังสงครามเย็นเช่นกัน แต่เป็นปัจจัยที่มีบทบาทน้อยกว่าบทบาทและอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาและเกาหลีใต้

ภาควิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
สาขาวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
ปีการศึกษา 2539

ลายมือชื่อนิติ สุรเดช บุญไชยพิทยกุล
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ไชยวัฒน์ คำชู
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C630365 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS
KEY WORD: JAPAN/NORTH KOREA/DIPLOMATIC RELATIONS

SURANUCH BOONBAICHAİYAPURK : PROBLEMS OF AND OBSTACLES TO THE ESTABLISHMENT OF DIPLOMATIC RELATIONS BETWEEN JAPAN AND NORTH KOREA (1990-1994). THESIS ADVISOR : ASSIST. PROF. CHAIWAT KHAMCHOO, Ph.D. 125 pp. ISBN 974-635-625-9.

This research is aimed at studying problems of and obstacles to the establishment of diplomatic relations between Japan and North Korea in the post-cold war era (1990-1994). In this study, the author employed the system theory as an analytical framework.

The study found that the United States used its dominant role, as the only overwhelming leadership in the post-cold war world, and their close relationship with Japan to influence the negotiations process regarding the establishment of diplomatic relations between Japan and North Korea. The US pressured Japan to raise the North Korea's nuclear development issue as the main topic of the negotiations. And, the US pushed Japan to make conditions to North Korea to sign agreement with International Atomic Energy Agency or IAEA and to accept the IAEA's officers to inspect the suspected nuclear plant. Under the strong pressure from the US, Japan insisted that it would not engage in normalization talks unless North Korea fulfilled the said conditions. North Korea, however, did not accept the conditions. Therefore, negotiations have been pending and postponed until the nuclear issue would be resolved.

At the same time, South Korea also exploited its strategic and economic importance to Japan by influencing Japanese and North Korea negotiations over the establishment of these two countries's diplomatic relations. In cooperation with the US, South Korea also pushed North Korea to accept the conditions raised by Japan. It also demanded that North Korea stop the nuclear development project. Besides, South Korea displayed its strong stance that it did not want Japan to improve relations with North Korea while its dialogue with North Korea did not make any headway due to the nuclear issue. With the South Korea's stance, Japan had to postpone negotiations to wait and see the progress of dialogues between the two Koreas.

In addition, Japan's internal political problems which led to changes in the Japanese government many times affected its negotiations with North Korea. Moreover, disagreements between the Japanese and North Korean themselves especially over the war compensation issue were also standing in the way of establishing diplomatic relations between these two East Asian states in the post-cold war era. These factors, however, had less influence than the roles and influence of the United States and South Korea in constraining the normalization of relations between Japan and North Korea.

ภาควิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

สาขาวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ปีการศึกษา 2539

ลายมือชื่อนิสิต สุเทพ บุญไชยพิบูลย์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ของการวิจัยมาด้วยดีตลอด และเนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จไปไม่ได้ ถ้าปราศจากความเห็นชอบจากกรรมการ รองศาสตราจารย์ ดร. สมพงษ์ ชูมาก และรองศาสตราจารย์ ดร. อภิญญา รัตนมงคลมาศ ที่กรุณาตรวจ และแก้ไขข้อบกพร่องวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์ จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ทุกคนในครอบครัว ทั้งพี่สาวและน้องสาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นส. ไพลิน บุญใบชัยพฤกษ์ พี่สาวที่แสนดี ที่ให้การสนับสนุนทั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังใจแก่ผู้เขียนเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา และขอขอบคุณเพื่อน ๆ ที่ให้กำลังใจและข้อคิดเห็นในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จสมบูรณ์ รวมทั้งเพื่อน ๆ รุ่น C 6 ที่รอผู้เขียนทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงพร้อมกัน

สุรนุช บุญใบชัยพฤกษ์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและสภาพของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	10
ขอบเขตในการศึกษา	11
กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษา	12
สมมุติฐานในการศึกษา	15
วิธีการศึกษา	16
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา	16
การนำเสนอ	17

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2	19
ความสัมพันธ์ช่วงสงครามเย็นระยะที่ 1 (ค.ศ. 1950-1969)	20
ความสัมพันธ์ช่วงสงครามเย็นระยะที่ 2 (ค.ศ. 1970-1989)	27
ความสัมพันธ์ช่วงหลังสงครามเย็น (ค.ศ. 1990-1994)	35
บทที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคของการปรับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับ เกาหลีเหนือ	48
ปัญหาและอุปสรรคช่วงสงครามเย็นระยะที่ 1 (ค.ศ. 1950-1969)	48
ปัญหาและอุปสรรคช่วงสงครามเย็นระยะที่ 2 (ค.ศ. 1970-1989)	51
ปัญหาและอุปสรรคช่วงหลังสงครามเย็น (ค.ศ. 1990-1994)	59
บทที่ 4 บทบาทและอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา และเกาหลีใต้	79
บทบาทและอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา	79
บทบาทและอิทธิพลของเกาหลีใต้	93
บทที่ 5 บทสรุปและแนวโน้ม	104
บทสรุป	104
แนวโน้ม	108

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
รายการอ้างอิง	111
ภาคผนวก	120
ก. เนื้อหาแถลงการณ์ร่วมระหว่างพรรคเสรีประชาธิปไตย พรรคสังคมนิยม ญี่ปุ่น และพรรคแรงงานเกาหลีเหนือ เมื่อวันที่ 28 กันยายน ค.ศ. 1990	121
ข. เนื้อหาข้อตกลงร่วมระหว่างตัวแทนของรัฐบาลผสมญี่ปุ่นกับพรรคแรงงาน เกาหลีเหนือ ว่าด้วยหลักการในการเจรจาปรับความสัมพันธ์ ในเดือน มีนาคม ค.ศ. 1995	124
ประวัติผู้เขียน	125

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 มูลค่าการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือระหว่างปี ค.ศ. 1955-1960	24
ตารางที่ 2 มูลค่าการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือระหว่างปี ค.ศ. 1961-1965	25
ตารางที่ 3 มูลค่าการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือระหว่างปี ค.ศ. 1965-1970	26
ตารางที่ 4 มูลค่าการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือระหว่างปี ค.ศ. 1971-1989	30
ตารางที่ 5 มูลค่าการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือระหว่างปี ค.ศ. 1990-1995	43